

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของผู้รับบริการที่คลินิกนมแม่ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา

อุไรวรรณ แซ่จิ่ง, พ.บ.*

บทคัดย่อ

ภูมิหลัง: โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ได้ดำเนินการตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข เพื่อลูกกินนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน โดยปฏิบัติตามบันได 10 ขั้น และเปิดบริการคลินิกนมแม่ **วัตถุประสงค์:** เพื่อให้ทราบอัตราและปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน และประเมินผลการดำเนินงานของคลินิกนมแม่ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา **วิธีการศึกษา:** เป็นแบบพรรณนาไปข้างหน้าในมารดาหลังคลอดที่เข้ารับบริการที่คลินิกนมแม่ ตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549 ถึง 31 กรกฎาคม 2550 โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ **ผลการศึกษา:** พบว่ามารดา 2,882 คน ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 17-35 ปี อาชีพแม่บ้านและรับจ้างร้อยละ 52.1 และ 25.3 ตามลำดับ มีการศึกษาระดับมัธยมต้นร้อยละ 37.8 การติดตามในระยะ 6 เดือน พบว่า ขาดการติดตามร้อยละ 92.9 อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน เท่ากับร้อยละ 5.0 แต่พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ในมารดาหลังคลอดที่มาติดตามต่อเนื่องจนครบ 6 เดือน จำนวน 206 คน สูงถึงร้อยละ 69.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่า อาชีพ และปัญหาเต้านมและหัวนมเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัญหาของเต้านมและหัวนมพบร้อยละ 32.0 ส่วนมากเป็นปัญหาหัวนมแตกและหัวนมสั้น **สรุป:** อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างเดียวนาน 6 เดือน ของผู้มารับบริการที่คลินิกนมแม่ เท่ากับร้อยละ 5.0 และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ อาชีพ และปัญหาเต้านมและหัวนม

Abstract: Breast Feeding at Breast Feeding Clinic, Maharat Nakhon Ratchasima Hospital

Uriwan Saejung, M.D.

Department of Obstetrics and Gynecology,

Maharat Nakhon Ratchasima Hospital, Nakhon Ratchasima, 30000

Nakhon Ratch Med Bull 2008; 32 (Suppl): S46-53.

Background: Maharat Nakhon Ratchasima Hospital has implemented the program from Ministry of Public Health for exclusive breast feeding 6 mouths by following 10 steps and opening breast feeding clinic. **Objective:** To find the rate and influenced factors to exclusive breastfeeding 6 months and to evaluate the result of breast feeding clinic. **Patients & Methods:** Prospective study by interview all postpartum women at breast feeding clinic between 14 February, 2006 to 31 July, 2007. **Results:** The total of 2,882 postpartum women with the ages of mostly between 17-35 years were reviewed. Most of them were housewives (52.1%) and employees (25.3%). About 37.8% graduated from secondary school. The results showed that the exclusive breast feeding rate 5.0%, loss follow up 92.9%. But 206 postpartum women who were followed up until 6 months had exclusive breast feeding rate 69.4%. Factors that influenced the exclusive breast feeding rate statistically significant were occupation and breast and nipple problems. About 32.0% had problems with their breasts and nipples, commonly cracked or short nipples. **Conclusion:** The exclusive breast feeding 6 months rate was 5.0% and the statistically significant factors that influenced the exclusive breast feeding rate were occupation and breast and nipple problems.

ภูมิหลัง

ในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมา ระบบการให้บริการทางการแพทย์ของโรงพยาบาล เช่น ระเบียบการคลอดลูกในโรงพยาบาลที่มีการแยกแม่และลูกหลังคลอด การทำงานนอกบ้านของพ่อแม่ การโฆษณาของผู้ผลิตและจำหน่ายอาหารทดแทนนมแม่ สภาวะเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนกลไกการตลาดของการจำหน่ายอาหารของทารก นมผสม ปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลงอย่างชัดเจน ปัญหาที่ติดตามมาคืออัตราการตายของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีสูงขึ้น การขาดสารอาหาร โรคติดเชื้อสูงขึ้น โดยเฉพาะอุจจาระร่วง ปอดบวม และโรคภูมิแพ้เพิ่มสูงขึ้น ปัญหาดังกล่าวทำให้องค์การกองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) และองค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กระตุ้นให้ประเทศต่าง ๆ ทำการรณรงค์ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่⁽¹⁾

ในปี พ.ศ. 2535 โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมาเป็น 1 ใน 5 โรงพยาบาลแรกของประเทศไทยที่ได้รับการประเมินจากตัวแทนของนานาชาติว่าเป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก (Baby-Friendly Hospital) และในปี พ.ศ. 2548 โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมาได้รับการประเมินซ้ำเป็นโรงพยาบาลสายสัมพันธ์แม่ลูก

การสำรวจหาอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีหลายวิธี และแต่ละการศึกษามีวิธีสำรวจแตกต่างกัน แต่พอสรุปได้ว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 4 เดือน อยู่ระหว่างร้อยละ 2.1-31.0⁽²⁻⁶⁾ และอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน เท่ากับร้อยละ 25.0⁽⁷⁾

ระยะเริ่มต้นของชีวิตการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นการให้อาหารและการเลี้ยงดู ในระยะ 40 ปีที่ผ่านมา มีการศึกษาจำนวนมาก แสดงให้เห็นว่าทารกที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมแม่อย่างเหมาะสมจะมีสุขภาพดี ไม่ค่อยป่วยบ่อย มีโอกาสพัฒนาการทางสมองและอารมณ์ที่ดีกว่าทารกที่ได้รับนมผสม และส่งผลถึงสุขภาพที่ดีในระยะยาว เช่น มีโอกาสเป็นโรคอ้วน โรคเบาหวาน ฯลฯ น้อยกว่า นับว่าการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญ นอกเหนือจากปัจจัยทางพันธุกรรมที่จะช่วยทารกเจริญเติบโตและมีพัฒนาการอย่างเต็มศักยภาพ แนวทางการให้อาหารทารกและเด็กเล็กของ WHO ปี พ.ศ. 2545 จึงแนะนำให้ทารกได้รับนมแม่อย่างเดียวในระยะ 6 เดือนแรก และยังคงให้นมแม่ควบคู่กับอาหารเสริมที่เหมาะสมตามวัย จนอายุ 2 ปี หรือนานกว่านั้น⁽⁸⁾

ทางโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมาได้ดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ โดยยึดหลักบันได 10

ขั้น สำคัญความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ตามนโยบายของ UNICEF และ WHO เพื่อให้การดำเนินงานการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความต่อเนื่อง รับประทานปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ภายหลังจำหน่ายและช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่ซับซ้อนจากทุกหอผู้ป่วยภายในโรงพยาบาล จึงดำเนินการให้บริการคลินิกนมแม่ตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน (exclusive breast feeding) อัตราการกินนมแม่เป็นส่วนใหญ่ (predominate breast feeding rate) และปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนในผู้รับบริการที่คลินิกนมแม่ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา รวมทั้งเพื่อประเมินผลการดำเนินงานของคลินิกนมแม่

วัสดุและวิธีการ

เป็นการศึกษาพรรณนาไปข้างหน้า ติดตามเก็บข้อมูลจากมารดาที่มารับบริการที่คลินิกนมแม่ ตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549 ถึง 31 กรกฎาคม 2550

โดยการสัมภาษณ์ของพยาบาลคลินิกนมแม่ ด้วยแบบสัมภาษณ์มาตรฐานของคลินิกนมแม่ โรงพยาบาลศิริราช เมื่อมารับบริการครั้งแรกหลังคลอดและเมื่อทารกอายุครบ 2 สัปดาห์ (ในรายที่ breast feeding assessment score ต่ำกว่า 8) 2, 4 และ 6 เดือน พร้อมคลินิกสุขภาพเด็กดี

นำข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์ด้วยสถิติร้อยละ การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มใช้ Chi-square with Yate's correction หรือ Fisher's exact ตามความเหมาะสม

นิยามศัพท์

1. อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว (exclusive breast feeding rate): อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวโดยไม่กินนมผสม อาหารอื่นหรือแม่แต่น้ำ
2. อัตราการกินนมแม่เป็นส่วนใหญ่ (predomi-

nate breast feeding rate): อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ร่วมกับอาหารเสริมอื่น ๆ

3. Breast feeding assessment score (LATCH score)

ข้อละ 2 คะแนน รวม 10 คะแนน

L: latch	การเลียหรือการอมหัวนม ของทารก
A: audible	เสียงการกลืนของทารกขณะให้นม เป็นช่วง ๆ
T: type of nipple	ลักษณะของหัวนมแม่
C: comfort	ความสบายของแม่ในการให้นมลูก
H: hold	การอุ้มทารกของแม่ที่ถูกต้อง ไม่ต้องมีคนอื่นช่วยเหลือ

ผลการศึกษา

มารดาที่มารับบริการที่คลินิกนมแม่ ตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549 ถึง 31 กรกฎาคม 2550 จำนวน 2,882 คน ส่วนใหญ่อายุ 17-35 ปี ร้อยละ 90.2 ซึ่งไม่ใช่อายุที่ไม่ใช่กลุ่มเสี่ยง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแม่บ้าน ร้อยละ 52.1 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง ร้อยละ 25.3 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 37.8 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 25.5 และระดับประถมศึกษา ร้อยละ 21.2 ส่วนใหญ่คลอดทางช่องคลอดร้อยละ 72.0 มาติดตามที่คลินิกนมแม่เมื่อทารกอายุ 2, 4 และ 6 เดือน เพียงร้อยละ 18.2, 9.5 และ 7.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 1)

มารดาที่มารับบริการที่คลินิกนมแม่ เมื่อทารกอายุ 2, 4 และ 6 เดือน จำนวน 525, 274 และ 206 คน ตามลำดับ พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนเมื่ออายุ 6 เดือน มีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับอายุ 2 และ 4 เดือน มารดาที่มาติดตามต่อเนื่องตามนัดจนครบ 6 เดือน พบว่ามีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน สูงถึงร้อยละ 69.4 แต่ถ้าคิดอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ในมารดาที่มารับบริการที่คลินิกนมแม่ทั้งหมด จะพบว่ามีอัตราเพียงร้อยละ 5.0 เท่านั้น (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของมารดาที่มารับบริการที่คลินิกนมแม่ (n = 2,882)

	จำนวน (ร้อยละ)
อายุ (ปี)	
<17	105 (3.6)
17-35	2,599 (90.2)
>35	178 (6.2)
อาชีพ	
แม่บ้าน	1,502 (52.1)
รับจ้าง	729 (25.3)
เกษตรกร	359 (12.5)
ค้าขาย	231 (8.0)
รับราชการ	61 (2.0)
การศึกษา	
ไม่ได้เรียน	8 (0.3)
ป.1-ป.6	612 (21.2)
ม.1-ม.3	1,089 (37.8)
ม.6 หรือ ปวช.	735 (25.5)
ปวส. หรืออนุปริญญา	149 (5.2)
ปริญญา	289 (10.3)
วิธีการคลอด	
คลอดทางช่องคลอด	2,068 (72.0)
ผ่าตัดคลอด	814 (28.0)
มาตามนัด	
2 เดือน	525 (18.2)
4 เดือน	274 (9.5)
6 เดือน	206 (7.1)

เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่าอาชีพ และปัญหาด้านนมและหัวนมมีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยอื่น ได้แก่ อายุ การศึกษา ที่อยู่ รายได้ ลำดับการตั้งครรภ์ ประสบการณ์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ความต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ วิธีการคลอด ปัญหาหลังคลอด น้ำหนักทารกแรกเกิด และระยะเวลาเริ่มดูคนครั้งแรกหลังคลอด ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 ผลการติดตามการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในมารดาที่มารับบริการที่คลินิกนมแม่ ที่ 2, 4 และ 6 เดือน

มารดาหลังคลอดที่มารับบริการ	จำนวน (ร้อยละ)
ทารกอายุ 2 เดือน (n = 525)	
Exclusive breast feeding	461 (87.8)
Predominant breast feeding	31 (5.9)
Formula feeding	33 (6.3)
ทารกอายุ 4 เดือน (n = 274)	
Exclusive breast feeding	218 (79.6)
Predominant breast feeding	20 (7.3)
Formula feeding	36 (13.1)
ทารกอายุ 6 เดือน (n = 206)	
Exclusive breast feeding	143 (69.4)
Predominant breast feeding	13 (6.3)
Formula feeding	50 (24.3)

วิจารณ์

ผลการศึกษามารดาหลังคลอดจำนวน 2,882 ราย ที่เข้ารับบริการที่คลินิกนมแม่ พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน เป็นร้อยละ 5.0 ซึ่งอาจไม่ใกล้เคียงความเป็นจริง เนื่องจากผู้รับบริการมาติดตามต่อเนื่องจนครบ 6 เดือน เพียงร้อยละ 7.1 เท่านั้น ในรายที่ไม่มาตามนัดอาจไปรับบริการที่สถานบริการใกล้บ้าน เมื่อเปรียบเทียบกับการศึกษาอื่นปรากฏว่าใกล้เคียงกับการสำรวจสถานการณ์เด็กในประเทศไทย พ.ศ. 2548-2549 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่าเด็กอายุแรกเกิดถึงห้าเดือนดูคนนมแม่อย่างเดียว (exclusive breast feeding rate) เพียงร้อยละ 5.4 แต่ต่ำกว่าการสำรวจของสำนักส่งเสริมสุขภาพ⁽⁹⁾ ปี พ.ศ. 2548 พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ร้อยละ 14.5 และการศึกษาของ สุนทรรัตน์ชูเอก⁽¹⁰⁾ พบว่า อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ร้อยละ 9.9 แต่ถ้าพิจารณาถึงอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ในกลุ่มผู้รับบริการที่มาติดตามต่อเนื่องจนครบ 6 เดือน พบว่าอัตรา

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	เลี้ยงนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน (n = 143)	ไม่เลี้ยงนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน (n = 63)	P
อายุมารดา (ปี)			0.38
<17	8	1	
17-35	121	54	
>35	14	8	
อาชีพ			0.0049*
แม่บ้าน	104	32	
รับจ้าง	22	23	
เกษตรกร/ค้าขาย	15	6	
รับราชการ	2	2	
ที่อยู่			0.18
อำเภอเมือง	111	54	
นอกอำเภอเมือง	32	9	
รายได้ (บาท)			0.16
<2,000	37	13	
>2,000-4,000	20	3	
>4,000-6,000	33	18	
>6,000-8,000	22	12	
>8,000-10,000	11	10	
>10,000	20	7	
ลำดับครรภ์			0.44
ครรภ์แรก	85	41	
ครรภ์หลัง	58	22	
การศึกษา			
ไม่ได้เรียน	1	0	
ป.1-ป.6	28	15	
ม.1-ม.3	49	24	
ม.6 หรือ ปวช	43	10	
ปวส.หรืออนุปริญญา	4	7	
ปริญญา	18	7	
เลี้ยงลูกด้วยนมแม่			0.37
เคย	57	21	
ไม่เคย	86	42	
ปัญหาเต้านม/หัวนม			0.021*
มี	38	28	
ไม่มี	105	35	

* มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 (ต่อ) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง	เลี้ยงนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน (n = 143)	ไม่เลี้ยงนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน (n = 63)	P
เลี้ยงลูกด้วยนมแม่			0.52
ต้องการ	142	62	
ไม่ต้องการ	1	1	
วิธีการคลอด			0.62
คลอดทางช่องคลอด	109	46	
ผ่าตัดคลอด	34	17	
ปัญหาหลังคลอด			0.32
มี	10	7	
ไม่มี	133	56	
น้ำหนักแรกเกิด			0.34
ผิดปกติ	12	8	
ปกติ	131	55	
เริ่มนมผสม			
<2 สัปดาห์		4	
2 สัปดาห์-2 เดือน		12	
>2 เดือน		34	
คู่นอน			0.78
30 นาทีแรก	104	47	
ภายหลัง	39	16	

การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน เป็นร้อยละ 69.4 สูงกว่าการศึกษาของไสววรรณ ไผ่ประเสริฐ⁽⁷⁾ ที่พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน เป็นร้อยละ 25.0 ซึ่งอาจเกิดจากผู้มารับบริการตามนัด มีความตั้งใจต้องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างมากและได้รับการช่วยเหลือแนะนำเป็นอย่างดีจากเจ้าหน้าที่ประจำคลินิกนมแม่ ดังนั้นคลินิกนมแม่จึงเป็นวิธีการที่ช่วยให้มารดาหลังคลอดได้รับการช่วยเหลือ แนะนำ แก้ไขปัญหา ทำให้สามารถเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จ แต่ควรติดตามหาสาเหตุของการไม่มารับบริการตามนัด เพื่อนำมาปรับปรุงรูปแบบการให้บริการของคลินิกนมแม่ให้มีผู้มารับบริการมากขึ้น หรือควรสร้างเครือข่ายให้สถานบริการทางสาธารณสุขในชุมชนมีความสามารถ

ในการให้คำแนะนำช่วยเหลืออย่างเหมาะสมถูกต้อง เพื่อให้อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน บรรลุถึงเป้าหมายร้อยละ 30.0 อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ลดลงเป็นสัดส่วนกลับกับอายุที่มากขึ้นของทารก เช่นเดียวกับการศึกษาอื่น ๆ^(7,10)

จากการหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ พบว่าอาชีพของมารดา มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)^(2,6,7,10) โดยพบว่าในกลุ่มที่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพนอกบ้าน ส่วนกลุ่มที่ไม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของไสววรรณ ไผ่

ประเสริฐ⁽⁷⁾ จากความสัมพันธ์ของการประกอบอาชีพ
นอกบ้านของแม่ที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ยังยืน
ทำให้เล็งเห็นความสำคัญของปัจจัยนี้ ซึ่งควรได้รับการ
แก้ไขช่วยเหลือสนับสนุนให้แม่ที่ทำงานนอกบ้านลา
หลังคลอดได้นานถึง 6 เดือน มีสถานรับดูแลเด็กใกล้ที่
ทำงาน รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการบีบเก็บน้ำนมแก่
มารดาหลังคลอด จากการศึกษาที่พบว่ามารดาที่มีปัญหา
ของเต้านมและหัวนม จะมีอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
ต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกับการศึกษาของ
สุนทรี รัตนชูเอก⁽¹⁰⁾ ปัญหาของหัวนมแตกพบมากที่สุด
รองลงมาได้แก่หัวนมสั้นและคัดตึงเต้านม การพบ
ปัญหาหัวนมแตกแสดงว่ายังให้ทารกคุณนมไม่ถูกวิธี
ควรกลับไปทบทวนความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่และ
การปฏิบัติของมารดาหลังคลอดทั้งที่อ้อม และการดูแล
ของทารก และวิธีการเอาหัวนมออกจากปากทารก ซึ่ง
ปัญหาของเต้านมและหัวนมถ้าแม่ได้รับการแก้ไขอย่าง
ถูกต้องเหมาะสมจะทำให้เพิ่มความสำเร็จในการเลี้ยงลูก
ด้วยนมแม่ การศึกษาของ Hall และคณะ⁽¹¹⁾ พบว่าการ
เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างต่อเนื่องนาน 4 เดือนให้เป็น
ผลสำเร็จ ระยะสองสัปดาห์แรกเป็นระยะสำคัญที่แม่มี
ปัญหาดังนั้นจึงมีการนัดมารดาหลังคลอดที่มี LATCH
score ต่ำกว่า 8 มาติดตามที่คลินิกนมแม่ในระยะ 2
สัปดาห์หลังคลอด หรือแจ้งให้เจ้าหน้าที่อนามัยชุมชน
ติดตามเยี่ยมและให้คำปรึกษา

สรุป

อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6
เดือน ของผู้มารับบริการที่คลินิกนมแม่ทั้งหมด เท่ากับ
ร้อยละ 5.0 แต่ถ้าเฉพาะในผู้มารับบริการครบตามนัด เท่า
กับร้อยละ 69.4 และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการเลี้ยง
ลูกด้วยนมแม่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ อาชีพ และ
ปัญหาเต้านมและหัวนม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่คลินิกนมแม่ที่ช่วยสัมภาษณ์
เก็บข้อมูลจากมารดาที่มารับบริการ

เอกสารอ้างอิง

1. นิพวรรณพร วรมงคล. การส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
ในประเทศไทย. ใน: วิบูลพรรณ ฐิตะดิลก, มานี ปิยะ--
อนันต์, ยุพยง แห่งชาวนิช, บรรณาธิการ. คู่มือการเลี้ยง
ลูกด้วยนมแม่สำหรับแพทย์ประจำบ้าน สาขาสูติเวช
วิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ราชวิทยาลัยสูติ
แพทย์แห่งประเทศไทย. 2548. หน้า 141-5.
2. โยธี ทองเป็นใหญ่. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในจังหวัด
นครราชสีมา. เวชสารโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา
2537; 3: 223-34.
3. กองโภชนาการ. การศึกษาสถานการณ์การให้อาหารเด็ก
อายุ 0-24 เดือน. นนทบุรี; กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข--
สุข; 2539.
4. Durongdej S. Evaluation of the sustainability of the baby-
friendly hospital initiatives and its impact upon breast
feeding practice in urban communities. 1997.
5. กาญจนา เอกปรัชญา, ศรีนิยา พงศ์พันธุ์. ปัจจัยที่มีผลต่อ
การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 4 เดือน ในจังหวัด
แพร่. วารสารการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม
กระทรวงสาธารณสุข 2540; 20: 96-104.
6. จินตนา พัฒนพงษ์ศรี, ศันสนีย์ เจตนประยูคต์. อัตราการ
เลี้ยงลูกด้วยนมแม่และปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนม
แม่อย่างเดียวนานน้อยกว่า 4 เดือน. นนทบุรี: สำนักส่งเสริม
สุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข; 2547.
7. ไสววรรณ ไร่ประเสริฐ. การศึกษาประสิทธิผลของการ
บูรณาการการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่ออัตราการ
เลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ในโรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพ นครสวรรค์. วารสารการส่งเสริมสุขภาพ
และอนามัยสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข 2548; 28:
68-82.
8. ศิราภรณ์ สวัสดิ์, กุสุมา ชูศิลป์, กรรณิการ์ บางสายน้อย.
คุณค่าของน้ำนมแม่ต่อลูก. ใน: วิบูลพรรณ ฐิตะดิลก, มานี

- ปิยะอนันต์, ชุพรง แห่งเซวานิช, บรรณาธิการ. คู่มือการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่สำหรับแพทย์ประจำบ้าน สาขาสูติรีเวชวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: ราชวิทยาลัยสูติรีแพทย์แห่งประเทศไทย; 2548. หน้า 15-34.
9. ณรงค์ศักดิ์ อังคะสุวพลา. โรงพยาบาลสายใยรักแห่งครอบครัว. วารสารส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข 2550; 30: 12-30.
10. สุนทรี รัตนชอุก. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ที่โรงพยาบาลเบตง. วารสารกรมการแพทย์ 2538; 20: 196-204.
11. Hall RT, Mercer AM, Teasley SL, McPherson DM, Simon SD, Santos SR, et al. A breast-feeding assessment score to evaluate the risk for cessation of breast feeding by 7 to 10 days of age. J Pediatr 2002; 141: 659-64.